

Bilindiği gibi çocuk, beden bakımından gelişirken, duygu, heyecan, zihin ve toplumsal bakımlardan da gelişmesini sürdürür. Zaten doğarken bu gelişmeye elverişli bir durumdadır. İnsanları, diğer canlılardan ayıran en önemli özellik bu olsa gerektir. Çocuk, durmaksızın hem kendi iç dünyası, hem de dış dünyası ile bir etkileşim içinde bulunur. Bilinçli ya da bilinçsiz olarak yaptığı bütün hareketlerinin gerisinde bulunan en önemli güdülerden biri, belki en önemlisi onun kendisinin "bağımsız bir varlık" olduğunu başkalarına kabul ettirebilmektir. Buna, kendisine özgü bir takım ruhsal ve toplumsal özelliklere sahip olmak, yahut yine kendisine özgü bir "kişilik kazanma" davranışı da denebilir.

Çocuğun kişilik kazanmasında, soy geçmişinden getirdiği özellikler kadar-belki kimi hallerde ondan daha çok çevresinde gördüklerinin ve kazandıklarının da rolü vardır. Çevrenin bu rolü, genelde, "eğitim" olarak algılanır.

Çocuğun Gelişiminde Kitabın Yeri

"Çevre" etkeninin bir ögesi olarak, çocuğun kişiliğinin oluşmasında onun gördüklerinin, işittiklerinin ya da yaşadıklarının yanında, "kitap"ın da bir yeri olduğu söylenebilir. Bu nedenle, kitap-okuma, çocuğun eğitimi üzerinde en önemli etki yapan çevresel etkenlerden biri olarak kabul edilebilir.

Kitap, en geniş anlamıyla, insanlığın bilgi hazinesi olarak ifade edilir. Kitaplarda, insanlığın bütün duygu ve düşünceleri, sonsuza kadar değişmeyecek bir biçimde yer alır. Bu hazineden yararlanmasını bilenler, kendi kişiliklerini, daha kısa zamanda, daha tam olarak geliştirebilme olanaklarına kavuşurlar. Aslında, eğitim için gerekli olan yaşantılar, bu yapıtlarda bol bol bulunabilir. Eğitim de bir bakıma, bu yaşantılardan yararlanmak, bunlar üzerinde düşünmek ve kendi tutum ve davranışlarını bu yolla geliştirmek demektir. Bunun için, eğitim bir bakıma, insanlığın binlerce yılda kazandıklarını sayılı zaman içinde çocuklara ya da

gençlere kazandırma çabası olarak da kabul edilebilir.

Kitaptan yararlanmaya çalışmak, çocukta kitaba karşı bir ilgi ve sevgi uyandırmakla başlar. Kitap sevgisi olmayan, okumaktan zevk almayan kimselerin, bu değerli hazineden yararlanmaları beklenemez. Böyle bir yönelim de, kuşkusuz, ilkin ailede başlar. Evde anne ve babasının kitap okuduğunu, zaman zaman kitaplar üzerine tartışma yapıldığını gören bir çocuk ya da genç, hiçbir etkiyle gereksinim duymadan, kendi de kitap okumaya başlayabilir. Farkında olmadan, o da okuduklarını başkalarına anlatır; kitap hakkındaki duygu ve düşüncelerini ortaya koyar. Böyle bir davranış, çocuk ya da gencin zihinsel gelişmesinde önemli bir aşamadır. Bu zamanda ailede bulunan büyükler, çocuğun bu tür davranışına karşı uyanık bulunmalı, onun okuduğu şeyler hakkındaki duygu ve düşüncelerini ortaya koymasına olanak sağlamalıdır. Çünkü, çocuğun bu davranışı, onun gelişmesi için gerekli olan "düşünme" sürecinin başladığını gösterir. Çocuğun bu özgür düşüncesine saygı göstermek, büyüklere düşen bir ödevdir. Böyle olmazsa, çocuklarımızı, kendimizin bir kopyası yapmış oluruz.

Kişilik Gelişmesinde İlk Etkiler

Çocuğun kişiliğinin, onu düşünce yapısının gelişmesinde ilk yıllarda alınan etkiler, bilinçli ya da bilinçsiz olarak, ölüncüye kadar sürer. Bu, bugünkü psikologların hemen pek çoğunun birleştiği bir görüştür. Örneğin, çocukluğunda başkalarına karşı iyi duygular aşılaman yardımsever olmayı telkin eden bir kitabı zevkle okumuş kimselerin, ileri yaşlarda da bu duyguları içten taşımaları olasılığının yüksek olduğuna inanılıyor. Bundan dolayıdır ki biz, bugün eğitimin insanlar üzerindeki büyük gücüne inanıyoruz.

Kitap Okumak Ne Demektir?

Kitap okumanın en yalın anlamı, bir başkasıyla görüşmek demektir. İnsan, bir başkasıyla görüşüp

konuşmaktan nasıl etkileniyor, yerine göre görüşünü nasıl değiştiriyor ya da kendi görüşünü kuvvetlendiriyorsa, kitap okumakla da aynı şeyi sağlar. Bu nedenle, kitap okuma zevkini almış olan bir kimse, her an kitaplığındaki kitapların yazarlarıyla karşı karşıya geliyor, demektir. Kitaplar, onun eğitim çevresinin önemli, maddi olmaktan çok, manevi çevresini oluşturur. Bu çevre ne kadar zengin ve değerli olursa çocuğun düşünsel gelişmesi de o kadar kolay ve yetkin olur, diye düşünülebilir.

Çocukta kitabın etkisinin en çok onun zihin gelişmesinde görüldüğü tartışmasız kabul edilebilir. Zihin gelişimi çözümlenecek olursa; bunda algı, dikkat, imgelem ve düşünme gibi zihinsel yaşamın temelli öğeleri ile karşılaşılır. Bunların da her biri, birbirleriyle ilişkilidir. O halde iyi kitaplar, çocukta bu yönlerde görülen gelişmelere hizmet eden kitaplardır, denilebilir.

"Düşünme" olgusunda en üst düzeyin "eleştirel düşünme" olduğu bilinmektedir. Böyle bir düşünceye sahip bir kimse, her şeyi eleştirel bir biçimde görür. Bu gibi kimseler, her şeye kolayca inanmazlar. Sürekli bilimsel bir kuşku içindedirler. Yani, okuduğu ya da işittiği her şeyin etkisi altında kalmazlar. Bunların doğru mu, yoksa yanlış mı olduğundan kuşku duyarlar. Bunları bir de kendi zihin süzgecinden geçirirler. Bu süzgeç, o kişinin vereceği "değer"i belirlemeye yardım eder.

Böyle bir davranış, çocuğu, yazılı olan bir şeyin dahi, her zaman doğru olamayacağı şeklinde bir sonuca götürür. Bu da düşünsel gelişme de önemli bir aşamadır. Çocuğun okuduğu her düşünce, onu yeniden düşünmeye ya da -yapılabilirse- denemeler yapmaya götürmelidir. Bunlar yapıldıktan sonra, okumanın da fazla bir yararı olmaz. Yıllarca öğrenim gördüğü halde, böyle bir niteliğe sahip olmayan bir kimsenin aldığı eğitim kuşku ile karşılanabilir. Bunlar, ders kitaplarının sınırını aşmayan, kendi kendine gelişme gücü kazanamamış kimseler olarak kalırlar.

Bu biçimde kitap okumaya alışmamış kimseler ezberleme ya da okunan metni aynen tekrar etme eğilimi içinde bulunurlar. Bu tür insanlar yerine, bilimsel düşünüşlü insanlar yetiştirmeyi amaç edinmeliyiz.

Çocukta Kitap Sevgisi Uyandırmak

Bu düşünceler, bizi, "Çocuk ve Kitap" konusunda

iki önemli noktaya götürüyor.

1. Çocukta kitap sevgisi uyandırmak ve çocuğa özellikle ilk zamanlarında eğitsel değeri olan ilgi ve gereksinimlerine uygun düşen kitaplar vermek;

2. İyi bir okuma alışkanlığı kazandırmak.

Bunlardan birincisi, diğerinin ön koşuludur. Bireyin kişilik özellikleriyle ilgili tohumlar çocuklukta atıldığına, çocuk, başlangıçta "verici" durumunda olmaktan çok, "alıcı" durumunda olduğuna göre, eğiticiler önce çocukta "kitap sevgisi" uyandırmak zorundadırlar. Bundan sonra da, çocuğa iyi duygular ve çalışma zevki aşılayan, cesaret veren, yaratıcılık ve girişim yeteneği geliştiren kitaplar salık verilmelidir.

Manevi besin durumunda olan her kitap, çocuğun zihin düzeyine uygun olmalıdır. Aksi halde, umulanlar elde edilemez. Aile anne ve baba okulda da öğretmen, bu bakımdan sorumluluk altındadır. Bunun içindir ki eğitim sorumluluğunu üzerine almış kimselerin, bu konularda bilgili bilinçli, anlayışlı ve yetkili olmaları gerekir.

İkinci görüş ya da ikinci sorun da birincisi kadar önemlidir. İyi okuma alışkanlığı kazandırılmadan, gelişigüzel okunacak kitaplardan fazla bir verim alınmaz. Okumanın da metnin türüne göre değişen kendine özgü bir tekniği vardır. Bunu çocuğa öğretmek de yine eğitimcilerle düşen bir ödevdir.